

Vzdělávání zdravotních laborantů a realita

M. Bunešová, Š. Moučková,
M. Kropáčová

S profesionálním zájmem sledujeme připravované, ohlášené a prováděné změny ve vzdělávání laboratorních pracovníků. Je jich mnoho. Postgraduální vzdělávání lékařů přechází z IPVZ na jednotlivé fakulty, u vzdělávání analytiků (odborný pracovník v laboratorních metodách, obor klinická biochemie) je zavedený nový vzdělávací program. U zdravotních laborantů končí pregraduální vzdělávání formou klasického středního odborného vzdělávání, produkujícího profesi „laboratorních asistentů“. Nastupující náhradu formou vyššího odborného vzdělávání podle návrhů MZČR (absolvent je zdravotní laborant diplomovaný specialista = DiS) nemůžeme považovat za dostačující a bakalářské vzdělávání nemá na různých školách odborně náplně ve vzájemném souladu. Máme tedy dost námětů k přemýšlení a zaujetí stanovisek. Ministerstvo zdravotnictví diskutovalo prováděné a připravované změny pouze v omezené míře s odbornou veřejností.

V průběhu těchto probíhajících a očekávaných změn jsme zvažovali, jak získat informace z klinických laboratoří tam, kde lze očekávat dopad změn na profesi zdravotních laborantů nejvýrazněji. Zajímali jsme se tedy, jak vnímají tuto problematiku přímo zdravotní laboranti. Jaká je jejich míra vnímání změn, spokojenost s aktuálním stavem a také jaká je reakce na očekávané změny v oblasti vzdělávání zdravotních laborantů. Dalším záměrem bylo registrovat podněty zdravotních laborantů, které by mohly vést ke zlepšení kvality připravovaných změn. Naši otázku jsme řešili kvantitativním dotazníkovým výzkumem. Jde o dnes již standardně používanou metodu hodnocení, jejíž předností je rychlost, objektivita a snadné vyhodnocování. Přichystali jsme vlastní dotazník s otázkami uspořádanými tak, aby byla zajištěna jejich vzájemná souvislost.

Celkem bylo rozesláno 97 dotazníků. 46 % do klinických laboratoří FN Motol Praha (biochemie, hematologie), 27 % do FN Brno (biochemie, mikrobiologie), 9 % do FN u sv. Anny Brno – 9 %, (biochemie), 7 % do nemocnice Nové Město na Moravě (biochemie) a 10 % do FN Hradec Králové (biochemie). Dotazník obsahoval 12 otázek s možnostmi odpovědí v rozmezí „velmi spokojen“ až „nespokojen“.

Ještě než uvedeme výsledky dotazníkového šetření, vrátíme se na chvíli k obecnějším problémům vzdělávání laborantů. To lze považovat za nezbytnou a nezpochybnitelnou součást laboratorní medicíny, a proto je třeba se zamyslet nad jeho perspektivami a nad souvislostmi s obecnějšími trendy politiky vzdělávání. V této souvislosti je nutné uvažovat i o činnosti a plánech EU v této oblasti, protože ať chceme nebo ne, jsme její součástí. Závěry Rady EU a zástupců vlád členských států, v Radě zasedajících, týkající se priorit, a posílení evropské spolupráce v oblasti odborného vzdělávání a přípravy na období let 2011 – 2020, uvedené v Úředním věstníku C 324 ze dne 1. 12. 2010, udávají jako obecné cíle zlepšení kvality a přitažlivosti odborného vzdělávání a posílení spolupráce na evropské úrovni. Tyto aktualizované cíle, shrnuté v programu „*strategie Evropa 2020*“ mají dosáhnout do roku 2020 zvýšení počtu osob s *dokončeným terciálním vzděláním na 40 %*. Cíle byly schváleny v komuniké z Brugg 7. prosince 2010, přijatém ministry školství třiatřiceti evropských zemí, sociálními partnery a Evropskou komisí. Vytvoření společného referenčního rámce by mělo pomoci vzdělávacím ústavům, zaměstnavatelům a jednotlivcům k dosažení srovnatelnosti kvalifikace, získané různými systémy vzdělávání a odborné přípravy v celé EU. Tento program zahrnuje vysokoškolské vzdělávání a odbornou přípravu a mělo by mít také zásadní přínos pro rozvoj zaměstnanosti. (Úřední věstník C 111, 6. 5. 2008). Takové zvýšení transparentnosti má umožnit občanům relevantní posouzení *hodnoty* jejich kvalifikace a zlepšit schopnost zaměstnavatelů k posouzení profilu, obsahu a relevance kvalifikace na trhu práce. Poskytovatelé vzdělání a odborné přípravy by pak měli být lépe schopni porovnávat profil a obsah svých kurzů a zajišťovat jejich kvalitu. Nutno zmínit, že nepřilíš dobrý současný stav možnosti vzdělávání v ČR je v rozporu s těmito pokyny. Významným projevem nejasností u nás je, že při existenci až nepřehledného počtu bakalářských programů, kdy školy avizují vzdělávání zdravotního laboranta, jsou pouze některé akreditované u ministerstva zdravotnictví, schopné zajistit absolventovi oprávnění k výkonu práce zdravotního laboranta. Tento fakt není často zájemcům o studium sdělován.

Vrátíme se k dotazníku a uvedeme, k jakým jsme došli výsledkům v provedeném šetření.

93 % respondentů vnímá, že změny v současném systému vzdělávání jsou potřebné. S politováním nutno konstatovat, že 65 % respondentů není členem žádné odborné ani profesní společnosti. Pouze 35 % respondentů jsou členy některých z výše jmenovaných společností a lze očekávat od nich potenci-

ální účinnou pomoc pro případné ovlivnění dění v oblasti vzdělávání. Toto zjištění není v souladu s příznivým názorem na role odborných a profesních společností, podle něhož respondenti vnímají jejich roli v 74 % jako přínosnou. Je významné, že 53 % respondentů jsou absolventy specializačního studia v oboru. Lze to do jisté míry vnímat jako implicitní vyjádření vědomí důležitosti specializačního vzdělání v oboru. Faktem, dokládajícím přehled o současném stavu pracovníků v praxi je zjištění, že 87 % respondentů vnímá laboratorního asistenta jako neuplatnitelného v praxi. Z výsledků je patrné, že respondenti mají přehled o situaci v labo-

ratorní praxi a vnímají nutnost změn ve vzdělávání zdravotních laborantů v České republice. Zároveň registrují potřebu vyjasnění role zdravotního laboranta v systému zdravotní péče profesními kolegy. Neposlední důležitou informací je vyhodnocení otázky ohledně uplatnění zdravotních laborantů bakalářů v klinické laboratoři, kdy 57 % respondentů je vnímá jako velmi dobré.

Profese zdravotního laboranta je svébytná a v laboratorní medicíně má nezastupitelné místo společně s analytiky a lékaři. Tomu by mělo odpovídat jeho vzdělávání a jeho organizace.